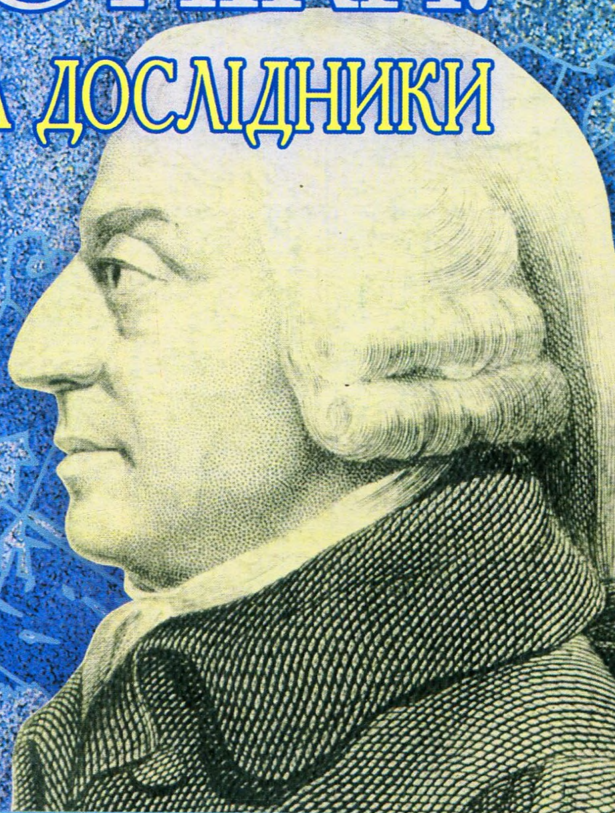

339.9
К 56

В. М. КОВАЛЬЧУК

СВІТОВА ЕКОНОМІКА: ІІ ІСТОРІЯ ТА ДОСЛІДНИКИ

В. М. Ковальчук

СВІТОВА ЕКОНОМІКА: ЇЇ ІСТОРІЯ ТА ДОСЛІДНИКИ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

2-ге видання, перероблене та доповнене

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України
для студентів вищих навчальних закладів*

Київ
«Центр учбової літератури»
2018

УДК 330.8(075.8)
ББК 65.02я73
К 56

*Гриф надано
Міністерством освіти і науки України
(Лист № 1/1/ 9509 від 14.10.2015)*

Рецензенти:

Білопольський М. Г. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку та аудиту Приазовського державного технічного університету;

Лісовий А. В. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри аудиту та економічного аналізу Національного університету державної податкової служби України;

Тітова Н. А. - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту організацій Київського економічного інституту менеджменту.

Ковальчук В. М. Світова економіка: її історія та дослідники [текст] навч.

К 56 по-сіб./ 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2018. – 524 с.

ISBN978-611-011-0218-6

У навчальному посібнику на основі великої кількості спеціальних досліджень та новітніх досягнень розкриваються питання історії світової економіки провідних країн та окремих регіонів та її дослідників від найдавніших часів до сьогодення. Високий науковий рівень поєднується з доступним викладом матеріалу.

Розраховано на студентів, викладачів та усіх, хто цікавиться історією економіки та світової економічної думки.

УДК 330.8(075.8)
ББК 65.02я73

ISBN 978-611-011-0218-6

© Ковальчук В. М., 2018
© Центр учбової літератури, 2018

Зміст

	Вступ	10
	Частина 1. Від сохи до мануфактури	12
	Розділ 1. Стародавній світ та зародження економічної думки	12
Глава 1	Економічний розвиток Стародавнього світу та його економічна думка	12
1.1.	Загальна характеристика стародавньої епохи	12
1.2.	Періодизація та основні риси господарства первісного суспільства	13
1.3.	Зародження економічної думки	15
Глава 2	Економіка країн стародавнього Сходу та його економічна думка	16
2.1.	Загальна характеристика епохи стародавнього Сходу	16
2.2.	Стародавній Єгипет	17
2.2.1.	Соціально-економічний розвиток стародавнього Єгипту	17
2.2.2.	Економічна думка стародавнього Єгипту	20
2.3.	Месопотамія (Межиріччя)	21
2.3.1.	Соціально-економічний розвиток країн Месопотамії	21
2.3.2.	Економічна думка Месопотамії	24
2.4.	Стародавній Китай	26
2.4.1.	Соціально-економічний розвиток стародавнього Китаю	26
2.4.2.	Економічна думка стародавнього Китаю	29
2.5.	Стародавня Індія	34
2.5.1.	Соціально-економічний розвиток стародавньої Індії	34
2.5.2.	Економічна думка стародавньої Індії	36
Глава 3	Соціально-економічний розвиток та економічна думка країн античного світу та раннього християнства	39
3.1.	Загальна характеристика епохи античного світу	39
3.2.	Антична Греція	40
3.2.1.	Соціально-економічний розвиток древньої Греції	40
3.2.2.	Економічна думка античної Греції	44
3.3.	Античний Рим	48
3.3.1.	Соціально-економічний розвиток стародавнього Риму	48
3.3.2.	Економічна думка античного Риму	52
3.4.	Економічні ідеї раннього християнства	55
	Розділ 2. Економіка та економічна думка Середньовіччя	56
Глава 4	Формування феодалізму та закріплення економічної думки	56
4.1.	Загальна характеристика феодалізму та його економічної думки	56
4.2.	Західна Європа епохи середньовіччя	58
4.2.1.	Соціально-економічний розвиток Західної Європи	58
4.2.2.	Економічна думка феодальної Європи	59
4.2.3.	Канонічна доктрина та Тома Аквінський	59
4.2.4.	Єресі та Реформація	61
4.3.	Франкська держава	62
4.3.1.	Соціально-економічний розвиток держави франків	62
4.3.2.	Економічна думка Франкської держави	64
Глава 5	Розвиток феодальних відносин в країнах західної Європи в X-XV століттях	65
5.1.	Середньовічна Франція	65
5.2.	Середньовічна Німеччина	66
5.3.	Середньовічна Англія	67
5.4.	Середньовічні міста. Ремесла. Цехи	69
5.5.	Торгівля та фінанси	73

5.6.	Економічна думка середньовічної Європи	75
5.6.1.	Соціальні утопії	75
5.6.2.	Меркантилізм	77
Глава 6	Розвиток феодальних відносин в країнах Сходу	84
6.1.	Середньовічна Візантія	84
6.2.	Середньовічний Китай	88
6.3.	Середньовічна Японія	91
6.4.	Середньовічна Індія	93
6.5.	Економічна думка середньовічного Сходу	96
6.5.1.	Економічна думка Близького та середньоазійського сходу	97
6.5.2.	Економічна думка середньовічного Китаю	98
	Частина II. Економіка світу та економічна наука	
	індустріальної доби	100
	Розділ 3. Мануфактурний період економічного розвитку.	
	Зародження капіталізму та економічної науки	100
Глава 7	Економіка мануфактурного періоду. Зародження економічної науки	100
7.1.	Соціально-економічна характеристика періоду становлення капіталістичних відносин	100
7.2.	Первісне накопичення капіталу як передумова капіталізму	103
7.3.	Зародження економічної науки	106
7.3.1.	Економічна система Вільяма Петті	107
7.3.2.	Економічні погляди П'єра Буагільбера	108
7.3.3.	Економічні погляди Річарда Кантільйона	109
7.3.4.	Економічні погляди Дейвіда Юма	110
7.3.5.	Економічні погляди інших теоретиків доби зародження економічної науки	111
Глава 8	Соціально-економічні передумови наслідки буржуазних революцій XVI—XVIII століть	112
8.1.	Буржуазна революція 1566—1609 років в Нідерландах	112
8.2.	Буржуазна революція 1640—1660 років в Англії	115
8.3.	Французька буржуазна революція	118
8.4.	Особливості розвитку капіталізму в німецьких князівствах	121
8.5.	Соціально-економічні передумови і наслідки війни північноамериканських колоній за незалежність	123
Глава 9	Становлення класичної політичної економії	124
9.1.	Економічне вчення фізіократів	124
9.1.1.	Економічна система Франсуа Кене	125
9.1.2.	Економічні погляди Анн РобераТюрго	127
9.1.3.	Економічні погляди інших фізіократів	128
9.2.	Економічне вчення Адама Сміта	129
9.2.1.	Методологічні основи вчення Сміта	129
9.2.2.	Сміт про багатство та його джерела	130
9.2.3.	Сміт про вартість і капітал	131
9.2.4.	Теорія доходів та їх розподілу	133
9.2.5.	Історичне значення теоретичної спадщини Адама Сміта	134
	Розділ 4. Економіка світу періоду промислових переворотів та еволюція економічної науки	135
Глава 10	Промислові перевороти в розвинутих країнах світу	135
10.1.	Загальна характеристика епохи	135
10.2.	Промисловий переворот у Великій Британії	136

10.3.	Промисловий переворот у Франції	139
10.4.	Промисловий переворот у Німеччині	143
10.5.	Промисловий переворот у США	147
10.6.	Становлення промислового капіталізму в Японії	151
Глава 11	Розвиток та завершення класичної політичної економії	156
11.1.	Політична економія Жана-Батіста Сея	157
11.2.	Економічне вчення Томаса Мальтуса	160
11.3.	Теоретична система Давіда Рікардо	164
	11.3.1. Методологічні основи вчення Рікардо	165
	11.3.2. Теорія вартості	166
	11.3.3. Теорія грошей	166
	11.3.4. Теорія капіталу та відтворення	167
	11.3.5. Теорія розподілу	168
	11.3.6. Теорія порівняльної переваги в міжнародній торгівлі	169
11.4.	Рікардіанська школа: прибічники та критики вчення Рікардо	169
	11.4.1. Економічні погляди прибічників Д. Рікардо	170
	11.4.2. Економічні погляди критиків Д. Рікардо	171
11.5.	Завершення класичної політекономії у вченні Джона Стюарта Мілла	174
Глава 12	Критики рікардіанства та класичної політичної економії	179
12.1.	Характеристика стану економічної думки післярікардіанської пори	179
12.2.	Нова політична економія Насау Вільяма Сеніора	180
12.3.	Перший економіст-теоретик США Генрі Чарльза Кері	182
12.4.	Економічні погляди Фредеріка Бастіа	185
12.5.	Історичний напрям у політичній економії	187
	12.5.1. Історичний метод та система національної політичної економії Німеччини	187
	12.5.2. Становлення національної політичної економії в Німеччині. Економічна система Фрідріха Ліста	188
	12.5.3. Розвиток національної політичної економії. "Стара" історична школа	192
	12.5.4. "Нова" історична школа	196
Глава 13	Критики капіталізму та виникнення соціалістичного вчення	200
13.1.	Виникнення та розвиток дрібновласницької політичної економії	201
	13.1.1. Економічний романтизм Жан Шарля Леонарда Сісмонді	201
	13.1.2. Економічний анархізм П'єра Жозефа Прудона	203
	13.1.3. Економічні погляди прибічників дрібнобуржуазного розвитку капіталізму	205
13.2.	Економічні погляди соціалістів-рікардіанців	207
13.3.	Західно-європейський утопічний соціалізм XIX століття	209
	13.3.1. Утопічне вчення Клода Анрі Сен-Сімона	210
	13.3.2. Утопічні погляди Шарля Фур'є	211
	13.3.3. Видатний утопіст-практик Роберт Оуен	212
	13.3.4. Погляди інших соціалістів-утопістів XIX ст.	214
13.4.	Суспільно-економічна думка і розвиток утопізму в революційно-демократичному русі Росії	217
	13.4.1. Зародження революційно-демократичного руху і утопічного соціалізму в Росії	218
	13.4.2. Общинний (селянський) соціалізм	221
13.5.	Критика капіталізму та соціалістичні ідеї в інших течіях середини XIX століття	227

13.5.1.	Феодалний соціалізм	227
13.5.2.	Християнський соціалізм	228
13.5.3.	Анархізм	228
13.6.	Марксистське економічне вчення	232
13.6.1.	Методологія марксистських досліджень	233
13.6.2.	Теорія класів і класової боротьби	234
13.6.3.	Теорії вартості і грошей	235
13.6.4.	Теорія капіталу	235
13.6.5.	Теорія додаткової вартості та продуктивної праці	236
13.6.6.	Теорія заробітної плати	237
13.6.7.	Загальний закон капіталістичного нагромадження	237
13.6.8.	Теорія відтворення і економічного циклу	237
13.6.9.	Теорія доходів та їх розподілу	238
13.6.10.	Марксистське вчення про соціалізм і комунізм	239
13.6.11.	Історичне значення економічного вчення марксизму	240
	Розділ 5. Економіка індустріальної епохи та розмаїття економічних поглядів, течій та теорій	241
Глава 14	Індустріалізація світової економіки та становлення монополізму	241
14.1.	Прогрес науки, техніки і технології виробництва	241
14.2.	Міжнародні економічні відносини та особливості формування світового ринку	243
14.3.	Становлення монополізму	244
Глава 15	Економічний розвиток провідних та залежних країн світу в добу індустріалізації	246
15.1.	Економічне піднесення США	247
15.2.	Особливості індустріального розвитку Німеччини	250
15.3.	Основні фактори промислового відставання Великої Британії	252
15.4.	Економічний розвиток Франції: причини промислового відставання	254
15.5.	Промислово-індустріальний розвиток Російської імперії	256
15.6.	Становлення індустріального суспільства в Японії	257
15.7.	Колоніальна система і економічний розвиток залежних країн	260
Глава 16	Розвиток економічної науки в епоху індустріалізації	262
16.1.	Виникнення маржиналізму та його загальні принципи	262
16.1.1.	Попередники маржиналізму	263
16.1.2.	Маржиналізм як метод економічних досліджень і "маржинальна революція" в економічній теорії	265
16.1.3.	Основні принципи та предмет маржиналізму	266
16.2.	Австрійська школа граничної корисності	267
16.2.1.	Теорія граничної корисності фундатора маржиналізму Карла Менгера	267
16.2.2.	Лідер австрійської школи Ейген Бьом-Баверк	270
16.2.3.	Маржинальні погляди Фрідріха Візера	272
16.3.	Математична школа маржиналізму в економічній теорії	273
16.3.1.	Фундатор маржиналізму Вільям Джевонс	274
16.3.2.	Фундатор маржиналізму і математичної школи Леон Вальрас	275
16.4.	Формування неокласичної теорії	276
16.4.1.	Кембриджська школа. Економічне вчення Альфреда Маршалла	277
16.4.2.	Американська школа маржиналізму. Економічні теорії Джона Бейтса Кларка	281
16.4.3.	Економічні погляди Френсиса Еджворта і Вільфредо Парето	283

16.5.	Розвиток неокласичного напрямку в теоріях інших економістів початку XX століття	285
Глава 17	Еволюція деяких економічних вчень	287
17.1.	Розвиток історичного напрямку в політичній економії	287
17.1.1.	Друга хвиля " нової " історичної школи	287
17.1.2.	Соціальний напрям у політичній економії	291
17.2.	Гене́за соціалістичного вчення	295
17.2.1.	Економічні концепції прибічників м'яких еволюційних форм соціалістичних перетворень	295
17.2.2.	Економічні теорії прибічників помірних еволюційних форм соціалістичних перетворень. Соціал-реформізм	298
17.2.3.	Економічні теорії прибічників радикальних революційних форм соціалістичних перетворень. Ліворадикальне економічне вчення	307
Частина III. Постіндустріальне суспільство та сучасна економічна наука		315
Розділ 6. Світове господарство періоду регульованого капіталізму. Інституціоналізм та кейнсіанство		315
Глава 18.	Світове господарство між світовими війнами	315
18.1.	Економічні наслідки Першої світової війни та план Дауеса	315
18.2.	Економіка США в 1914-1939 роках та становлення ліберальної моделі регульованого капіталізму	317
18.3.	Особливості економічного розвитку Великої Британії в 1914-1939 роках	321
18.4.	Економіка Франції між світовими війнами	323
18.5.	Економіка Німеччини та становлення тоталітарного режиму	326
18.6.	Економіка Японії	330
18.7.	Становлення та розвиток державного соціалізму в СРСР	331
Глава 19	Виникнення інституціоналізму та його розвиток в першій половині XX ст.	335
19.1.	Ідейно-теоретичні основи інституціоналізму, принципи та етапи його розвитку	335
19.2.	Ранній Інституціоналізм	337
19.2.1.	Соціально-психологічний інституціоналізм	337
19.2.2.	Соціально-правовий інституціоналізм	338
19.2.3.	Кон'юнктурно-статистичний або емпіричний інституціоналізм	339
19.2.4.	Особливості англійського інституціоналізму	341
19.3.	Зрілий або позитивний Інституціоналізм	342
19.3.1.	Еволюція американського інституціоналізму	342
19.3.2.	Інституціональні погляди М. Кондратьєва	344
19.3.3.	Інституціональні теорії Йозефа Шумпетера	346
19.3.4.	Соціологічна школа інституціоналізму	347
Глава 20	Економічне вчення Дж. М. Кейнса та його значення	349
20.1.	Причини виникнення кейнсіанства та його попередники	349
20.2.	"Кейнсіанська революція" в економічній теорії	350
20.2.1.	Теорія ефективного попиту, проценту та зайнятості	352
20.2.2.	Теорія мультиплікатора інвестицій	354
20.2.3.	Проблеми ціноутворення та інфляції	356
20.2.4.	Теорія заробітної плати	357
20.2.5.	Концепція регулювання сукупного попиту	358
20.3.	Значення кейнсіанської теорії	359

	Розділ 7. Світова економіка в період 1939 - 1970 років.	
	Посткейнсіанство та неолібералізм	360
Глава 21	Економіка провідних країн у роки Другої світової війни	360
21.1.	Особливості розвитку світової економіки в 1939-1945 роках	360
21.1.1.	США в роки Другої світової війни	361
21.1.2.	Велика Британія в роки Другої світової війни	362
21.1.3.	Економіка Франції в роки Другої світової війни	362
21.1.4.	Економіка Японії в роки Другої світової війни	363
21.1.5.	Економіка СРСР в роки Великої Вітчизняної війни	363
21.2.	Соціально-економічні наслідки другої світової війни.	364
Глава 22	Економічний розвиток провідних країн світу в 1945 -1970 роках	365
22.1.	План Маршалла	365
22.2.	Посилення інтернаціоналізації господарської діяльності та економічної інтеграції	366
22.3.	Зростання економічної могутності США	369
22.4.	Особливості економічного розвитку західноєвропейських країн	370
22.4.1.	Успіхи економічної відбудови Німеччини	370
22.4.2.	Економічна модель державного регулювання Великої Британії	373
22.4.3.	Економічний розвиток Франції	374
22.5.	Економічна модель Японського дива	376
22.6.	Економічний розвиток СРСР в період 1945-1991 років	379
Глава 23	Розвиток економічної науки в середині XX століття	385
23.1.	Розвиток кейнсіанства та його течії	385
23.1.1.	Неокейнсіанство	385
23.1.2.	Посткейнсіанство	393
23.2.	Сучасна ліберальна концепція	398
23.2.1.	Неокласичний напрям в епоху панування кейнсіанства	398
23.2.2.	Неокласичні теорії економічного зростання	400
23.2.3.	Теорії ринку недосконалої конкуренції	404
23.2.4.	Методологічні основи неолібералізму	408
23.2.5.	Німецький ордолібералізм	410
23.2.6.	Особливості французького неолібералізму	415
23.2.7.	Розвиток неолібералізму в Великій Британії	417
23.3.	Концепція "кейнсіансько-неокласичного синтезу"	419
	Розділ 8. Постіндустріальна економіка та сучасна економічна теорія	422
Глава 24	Економічний розвиток провідних країн світу в 1980 - початку 2000-х років	422
24.1.	Динаміка, структурні зміни світової економіки та розвиток соціально-ринкового господарства	422
24.1.1.	Загальна характеристика економіки розвинутих країн	422
24.1.2.	Створення економіки постіндустріального суспільства	425
24.2.	Проблеми економічного розвитку США на рубежі XXI століття	428
24.3.	Економічний розвиток провідних західноєвропейських країн на сучасному етапі	430
24.4.	Економічний розвиток Японії на сучасному етапі	433
24.5.	Посилення світових інтеграційних процесів за участю розвинених країн на рубежі XXI століття	434
Глава 25	Економічний розвиток інших країн та регіонів світу після Другої світової війни	436
25.1.	Загальна характеристика світового економічного розвитку післявоєнної доби	436

25.2.	Проблеми розвитку країн в період побудови соціалізму та на етапі перехідної економіки	438
25.2.1.	Становлення та розвиток соціалізму в європейських країнах	438
25.2.2.	Особливості перехідної економіки європейських країн	440
25.2.3.	Економіка Росії перехідного періоду	443
25.2.4.	Проблеми соціально-економічного реформування української економіки в роки незалежності	446
25.2.5.	Розвиток перехідної економіки в азійських країнах колишнього СРСР	452
25.3.	Економічний розвиток країн соціалізму на рубежі XXI століття	452
25.4.	Економіка країн, що розвиваються	456
25.4.1.	Загальна характеристика економічного розвитку та класифікація країн, що розвиваються	456
25.4.2.	Економічний розвиток країн першої групи	459
25.4.3.	Економічний розвиток країн другої групи	464
25.4.4.	Економічний розвиток країн третьої групи	466
25.4.5.	Інтеграційні процеси в країнах, що розвиваються	467
Глава 26	Сучасна економічна теорія та її здобутки	468
26.1.	"Нова класична" економічна теорія	468
26.1.1.	Сучасний монетаризм як прояв американського неолібералізму	468
26.1.2.	Новітня неокласична концепція	473
26.1.3.	Досвід застосування неокласичних моделей в економіці різних країн	476
26.2.	Неоінституціоналізм	479
26.2.1.	Теорія прав власності та трансакційних витрат	480
26.2.2.	Теорія суспільного вибору	483
26.2.3.	Кліометрика (нова економічна історія)	486
26.2.4.	Теорія людського капіталу	489
26.3.	Соціально-інституціональний напрям	492
26.3.1.	Соціально-інституціональні концепції Дж. Гелбрейта	492
26.3.2.	Концепції системної трансформації ринкового суспільства	496
26.3.3.	Соціально-індустріальні технократичні концепції	501
	Література	512
	Додатки	515
Додаток 1	Словник історико-економічних термінів	515
Додаток 2	Одиниці виміру	521
Додаток 3	Нобелівські лауреати з економіки	522